

LUND UNIVERSITY

Hunden under forntiden : nära kompanjoner i livet och döden

Iregren, Elisabeth; Jennbert, Kristina

Published in:
Hundsport : Svenska kennelklubbens tidskrift

2014

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Iregren, E., & Jennbert, K. (2014). Hunden under forntiden : nära kompanjoner i livet och döden. *Hundsport : Svenska kennelklubbens tidskrift*, (12), 59-64.

Total number of authors:
2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Hunden under forntiden 3

TEXT: ELISABETH IREGREN & KRISTINA JENNBERT

Denna artikel kan ses som en fortsättning på de artiklar som Hundsport publicerat i nummer 3 och 4/2014 om hundens härstamning och historia. Här beskrivs på ett tydligare sätt hundens och människans gemensamma förflutna. Vi berättar om ett flertal fynd av riktigt gamla hundar från Europa och Asien samt presenterar några av våra svenska exempel. Vi utnyttjar kunskaper från arkeologi och osteologi (läran om skelettet) och tolkar förhållandet mellan hund och människa från allra äldsta stenålder. Vi beskriver också vad som generellt sker med en djurart fysiskt när den tämjs och anpassar sig till ett liv med oss människor.

Nära kompanjoner i livet och döden

I en 7 000 år gammal hundgrav från Skateholm i Skåne låg hunden ihopdragen på sidan med huvudet nedböjt mot bröstet. Den hade fått med sig fina gravgåvor, värdigt en människa från den tiden. Intill hunden på samma gravfält låg en ung kvinna begravd. Om de två hörde samman vet vi inte men hunden och kvinnan har båda fått likvärdiga begravningar. Läs mer om hundens grav på sidorna som följer.

Rekonstruktion av hundgrav och gravfoto ur boken Ett fångstsamhälle för 7000 år sedan, Lars Larsson, 1988, Signum Förlag.

Människan och hunden

Vem tämjde vem?

Så här tänkte man sig, på en skolplansch från 1938, att storviltsjakten kan ha gått till under äldre stenålder, kanske för mer än 7 000 år sedan. Hund och människa i ett samspelt team redan då. Planschen är målad av Nils Asplund.

En vanlig beskrivning av hunden är att den är det djur som allra först blev domesticerat. Uttrycket innebär att det är människan som tagit initiativet till att binda hunden till sig. Men tänk om det är tvärtom? Var det hunden som själv närmade sig människan? Sökte den sig till våra sopor eller jaktresten? Men hur kunde hunden göra sig så nödvändig för oss? Det är hundens särskilda egenskaper som gör att den kan arbeta tillsammans med människan på så många sätt. Inget tycks vara omöjligt för en hund. Kraften, snabbheten, lukten, hörseln är bara några av dess egenskaper. Uppenbarligen har människa och hund, sedan mycket långt tillbaka, skapat ett samarbete som gynnat dem båda.

Bengt Silverin, professor emeritus i zoologi vid Göteborgs universitet, har i sina artiklar redovisat tolkningen att domesticeringen av varg skett i bara ett enda område i världen, i södra Kina. Man har beräknat att mellan 100 och 1000 vargar var del av den processen. Vargtikar från fem linjer kan ha varit inblandade. Men alla genetiker eller osteologer är inte övertygade om att domesticeringen skedde bara en gång och bara inom ett område. Man har exempelvis velat placera ett område för domesticeringen i Europa. Förutom att nya genetiska resultat ta-

lar för detta, så har många fyndplatser för hund nu påträffats i Eurasien. Några mycket gamla hundar nämner och visar vi här.

Hur spreds hundarna över världen?

Oavsett plats för domesticeringen kvarstår frågan - hur har hundarna spridits över alla kontinenter? Hur kan det ha skett? Det var nog sällan långa vandringar utan istället stegvisa "skutt". Hundarna måste ha överlämnats från hand till hand - kanske både som valpar och som fullvuxna, färdigtränade hundar. Troligen skedde det med flera hundar tillsammans så att de kunde bilda grupper för avel. Kanske har de utgjort värdefulla gåvor från en jägargrupp till en annan, eller som "bytesvaror"? Det var då en mycket ovanlig och därför uppskattad nyhet. I andra fall vet vi att människa och hund invandrat tillsammans, som till den australiska och till de amerikanska kontinenterna.

Hunden togs tillvara

Efter döden har hunden ofta tagits om hand av människan. Hundar påträffas både i hundgravar och i människors gravar. Vanligast är dock att hundben hittas utspridda på boplatser. Att pålsen tillvaratogs visar benrester, exempelvis på fyndplatsen i Bökeberg. Hundens tänder har

ibland använts som tandpärlor, amuletter. Det finns också exempel på att redskap tillverkats av hundens raka ben. Så har ben av många djurarter använts. Gravar ger särskilt viktigt informa-

ÄLDRE STENÅLDER I SKANDINAVIEN

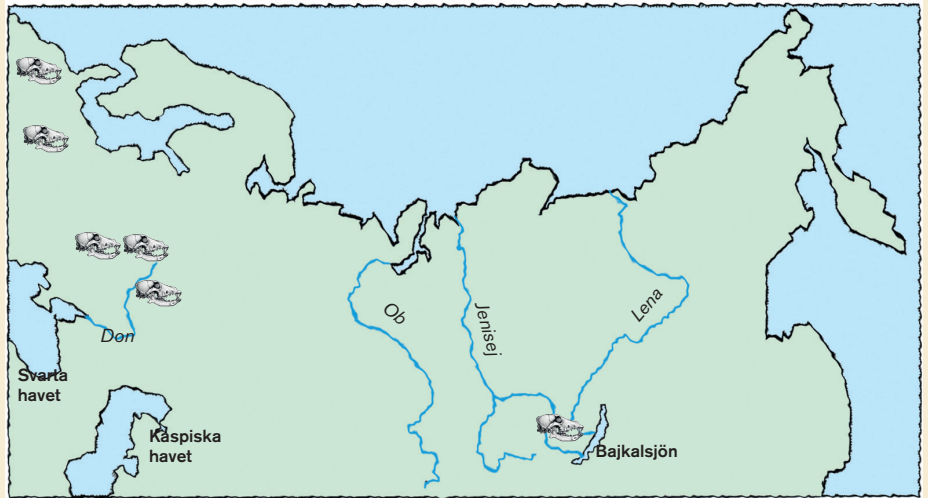
Tidsperioden mellan 10 000 och 4100 år f Kr kallas för den äldre stenåldern och delas in i två på varandra följande perioder: Paleolitikum och Mesolitikum.

Det blev nu ännu varmare i Skandinavien, och växtlighet och djurliv förändrades. De kala isiga vidderna ersattes av stora skogar. Renen blev ovanlig, men älg, hjort och uroxer syntes mer och mer. Människorna spred sig norrut, först längs de isfria kusterna och sedan inåt landet. Cirka 7 000 år f. Kr. var istäcket helt borta, och då fanns boplatser över hela Skandinavien. Det var inte trångt att leva här under stenåldern - på den yta som i dag är Sverige levde endast några tusen människor och det fanns gott om mat för alla.

De flesta av stenålderns människor här upppe i norr var säsongboende - man flyttade mellan olika boplatser när årstiderna växlade och rödde sig över stora områden. Sommartid var man vid kusten där man fiskade och jagade säl, på vintern flyttade man mot inlandet. Men inte alla levde så - särskilt vid kusten tror man att det fanns permanenta boplatser.

Källa Historiska Museet

TIDSAXEL: ÅSA LUNDSTRÖM

Kartan visar var i Eurasien de allra äldsta fynden av hund gjorts. Norr om Svarta havet och Kaspiska havet och på den ryska stäppen, har man funnit rikligt med mammutben och hundben i samma lager och daterade från samma period. Det allra äldsta fyndet, ett kranium som är 31 700 år gammalt, gjordes i nuvarande Belgien. De övriga dateras fram till 14 000 före nutid.

Äldre stenålder, 10 000 - 4100 år f.Kr. är en spännande period för den som är intresserad av hundar, eftersom många hundfynd från den perioden har kommit fram vid arkeologiska undersökningar. De svenska fynd som vi berättar om har alla hittats i Västergötland och Skåne. Men vi börjar historien i Eurasien.

De tidigaste hundfynden i Europa

De tidigaste hundfynden har ofta varit svårtolkade, eftersom de varit ungefär lika stora som dåtidens vargar. Därför har många gamla fynd först beskrivits som varg. Det gäller till exempel för den hund som för närvarande är Europas äldsta – en skalle från grottan Goyet i Belgien.

Grottan Goyet tillhör ett system av kalkstensgrottor och ligger i södra Belgien. Där har både moderna människor och Neandertalare levt och det finns många bosättningar ovanpå varandra i grottna. Utgrävningar skedde redan på 1860-talet. Därför är lagerföljder och samband mellan ben och andra fynd sällan klara för oss idag. Hundskallen i Goyet är nu daterad till

31 700 år före nutid. Hundben låg i ett avfalls-lager tillsammans med matrester av mammut, lodjur och kronhjort.

Också i Ukraina – på den ryska steppen – är tidiga hundskallar påträffade på boplatser. Dessa var jaktplatser, ibland bebodda under längre tid, där man bland annat jagade mammut. Man byggde sina bostäder av mammutben. De flesta är emellertid betydligt yngre än Goyet; de är cirka 14 000 år gamla. Ett fynd på ryska steppen, en underkäke av hund, är dock 22-24 000 år gammalt.

Mammutjakt

På flera andra fyndorter har nu även underkäkar kunnat tillskrivas tidiga hundar. En viktig plats ligger i nuvarande Tjeckien där flera hundar har hittats i 24 300 år och 27 000 år gamla lager. Delar av inte mindre än 120 hundar har identifierats och jaktbytet består av över 1 000 mammutar. Så hunden måste ha varit vanlig!

Några forskare tror att domesticeringen skedde relativt abrupt och att hundarna därefter

tion till oss, där finns ben från hela kroppen och vi kan studera både konstruktion och andra fynd.

ARKEOLOGI

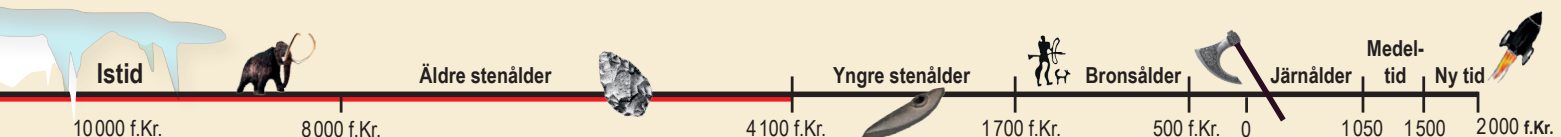
Arkeologi är ett tvärvetenskapligt ämne, som studerar människor och samhällen från istid till vår egen tid. Arkeologi är en tolkande vetenskap som utifrån kvarlämnade spår visar människans långa historia. Vi studerar hur människan på olika sätt kommit att påverka och låtit sig påverkas av naturens förändringar, möten med andra människor och ansvaret att ta hand om sina närmaste; både människor och djur.

OSTEOLOGI

Ordet osteologi betyder läran om ben (skelett). Inom arkeologin talar vi om Historisk osteologi. Då menar vi en vetenskap som studerar kranier och skelett i arkeologiskt sammanhang. Vi undersöker benfynd från alla perioder, från stenålder till historisk tid. I Sverige arbetar vi osteologer med både människor och djur – däggdjur, fågel och fisk. Benfynden kan komma såväl från gravar och depositioner som från boplatser (matavfall).

Skallen av Europas äldsta påträffade hund. Den är från Goyet i södra Belgien och är 31700 år gammal. Då var Skandinavien täckt av inlandsis. Foto: Museum of Natural Sciences i Bryssel.

ter var ganska enhetliga i storlek och grovlek under lång tid. Hundarna från denna tid, allra äldsta stenålder, Paleolitikum, beskrivs ha - jämfört med varg - kortare huvud, kortare nos och förhållandevis bred gom och bred hjärnskålsdel samt jämnstora rovtänder, de stora kindtänderna. Underkäken hos hundarna är kortare än hos vargen men proportionellt högre och grövre. Fynden tolkas som att de användes vid storviltsjakt exempelvis på mammut - kanske både för transporten och för själva jakten.

En speciell hund från Oberkassel

År 1914 hittades skeletten av två människor tillsammans med delar av en hund. De låg i en grav dekorerad med rödockra, i Oberkassel, Bonn, Tyskland. En man hade dött i åldern 40-50 år och en kvinna i 25-årsåldern. Även andra ben av urox, visent och kronhjort hade lagts i graven. Tre benföremål var placerade med de döda samt även ett penisben av björn. Hundens beskrevs ursprungligen som en varg men har otvetydiga tecken på domesticering. Den visar kulisställda tänder (se faktaruta om domesticering), vilket inte förekommer hos varg. Tändernas förskjutna position beror på att käken minskat i storlek under utvecklingen. Graven är 14 700 år gammal.

Det är inte anmärkningsvärt att en så tidig hund ingår i en människas grav. Det visar de nära banden mellan människorna och denna hund. Vissa forskare hävdar att samarbetet och relationen mellan arterna fanns med ända från domesticeringens början.

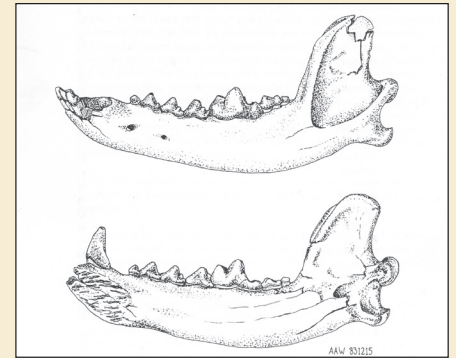
Hundarna vid Hornborgasjön

De allra äldsta fynden av hundar i Sverige hittades på Ytterbergs udde och Almeö i Hornborgasjön i Västergötland. De kom i dagen då arkeologer undersökte två boplatser 1982-84. Totalt har delar av fem hundar tagits till vara. De begravdes för omkring 10 000 år sedan. Den bäst bevarade hunden har lagts i en egen, fin grav (se Hundsport 4/2014). Hundens låg på sidan och hade blivit överströdd med rödockra - så gjorde man under den här tidsperioden på en del människors mössor och kläder, i samband med begravningen. Rödockra är ett färgpigment, tillverkat av järnhaltig sten.

Skallen av hunden från Almeö vid Hornborgasjön. Detta är Sveriges äldsta hund, cirka 10 000 år gammal. Hundens finns att se på Falbygdens museum i Falköping.

Hunden från Almeö hade samma kranie-längd som hunden från Oberkassel och 1 cm kortare än den från Goyet. Kraniet var långt

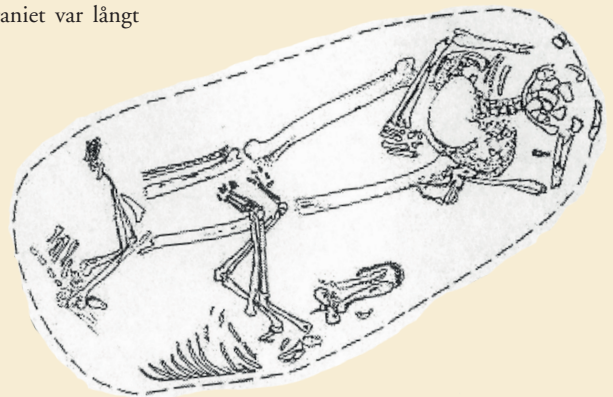

Underkäkar av hunden från Almeö efter preparering. De tidiga hundarna hade kraftiga underkäkar, något kortare än vargens. Ritning: Agneta Arnesson Wester Dahl.

och relativt brett. Stopet var svagt utpräglat. Underkäken var mycket kraftig - både hög och grov och med stora rovtänder. Hundens mankhöjd har beräknats till 56 cm. Svansförlängning och öronform vet vi däremot inget om. Pälsfärg kan vi kanske få reda på inom kort. Genetiker har nämligen kunnat få fram information om färg på förhistoriska nötkreatur och svin genom DNA-analyser.

Hundarna i Skateholm

På Skateholms båda gravfält i Skåne har 77 gravar med människa påträffats. Dessutom har tio hundar placerats i egna gravar. Detta är fler än antalet barngravar här! Många av hundgravarna ligger nära varandra.

Den här graven från Skateholm innehåller en vuxen och en hund. Individerna sitter upprätt med utsträckta ben. Att hunden delvis har lagts över den gravlagda människans ben och har nosen nära den vänstra handen kan tolkas som att de båda hade starka band i livet.

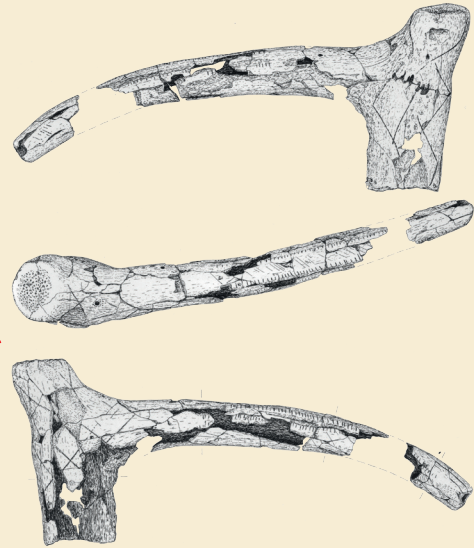

DETTA HÄNDER VID DOMESTICERING

Osteologer har funnit att domesticeringen/tämningen får liknande effekter i kropp och kranium oavsett vilken djurart som tämjs. Vi beskriver här övervägande det som kan ses i kranium och skelett - alltså sällan färg, pälskvalitet eller öronform. Det första vi kan iaktta är att kroppsstorleken minskar - kanske beroende på att individerna hålls inhägnade eller att de ges fel föda. Kanske sker det på grund av inavel eller möjligen ett systematiskt urval? Hjärnan minskar i storlek och därefter krymper kraniet. Kanske avtar hjärnans storlek eftersom människan tar över viktiga uppgifter - som att skaffa föda och vakta mot fiender. Hos hundar uppstår ett stop mellan panna och nos. Detta kan också ses hos andra arter.

Så småningom förkortas nosen och tänder hamnar trångt. De kan hamna förskjutna i förhållande till varandra, s.k. kulisställning. Tändernas storlek minskar sedan, men långsamt. Deras form och storlek styrs nämligen av många gener, så det tar tid innan så många mutationer har skett att förändringar kan ses. Ännu senare uppstår underbett och tandanlag kan förloras. Också andra fel i bettet kan utvecklas.

Den här hunden från Skateholm har fått med sig många föremål i graven, bland annat en hammare tillverkad av hjorthorn. Hammaren är dekorerad med ett geometriskt mönster. Ett så fint föremål har inte ens någon människa fått i sin grav! I hundgraven ligger också tre flintknivar och ett horn. Knivarna har placerats vid höften, precis som hos de gravlagda männen.

Ytterligare minst sju hundar har gravlagts med män, kvinnor eller barn i deras gravar. Flertalet av dessa har varit vuxna hundar, men valpar finns också. I flera människogravar ligger spridda hundben, liksom i boplatzlagret. Att hundar uppträder på ett så varierat sätt visar att de hade olika betydelse och värde. Samtidigt avslöjar fynden att man troligen använde, behandlade och tänkte kring hundar på olika sätt. Området i Skateholm var bebott från 7700 till 6500 år före vår tid, under den mesolitiska perioden.

Hundar begravdes i svepning

Hundarna i Skateholms hundgravar har alla begravts på ett liknande sätt. Några hundar har svepts - kanske i näver eller en fäll - och alla har fått behålla sin päls. De har placerats på sidan i, som vi uppfattar det, sovställning. I hundgravar i andra länder kan vi se att hundar ibland lagts som om de galopperar i full fart med hög, balanserande svans. Någon tycks sova med huvudet på tassarna och svansen mot magen.

En alldeles speciell hundgrav i Skateholm är den där hunden ligger starkt ihopdragen, på vänster sida och med huvudet nedböjt mot bröstet. Den har fått med sig föremål i graven - en hammare tillverkad av hjorthorn. Hammaren är unik och har prytt med ett geometriskt mönster. Ett så fint föremål har inte ens någon människa fått i sin grav. I hundgraven ligger också tre flintknivar och ett horn. Flintknivarna har placerats vid höften; där läggs de också hos gravlagda män! Tyvärr har vi inte kunnat fastställa hundens kön.

Vad kan det betyda att så fantastiska gåvor gravlades med hunden? Vi tolkar det som att den måste ha varit högt värderad. Var den en utomordentlig jakthund? Andra arkeologer har även beskrivit hunden som ett tänkbart offer och föreslagit att den utgör en ersättning för ett människoffer, exempelvis av en shaman. Eller var det kanske en hund knuten till en shaman? Hundens mankhöjd har beräknats till 56 cm och den är en av de mest omtalade hundarna på platsen.

En annan idé om hundgravar har också att göra med förhållandet människa - hund. Någon forskare har tänkt sig att en gravlagd hund kanske kunde ersätta en försvunnen ägare, som inte kunnat gravsättas där förfäderna begravdes.

Fler hundar i människogravar

En annan uppmärksam grav i Skateholm innehåller en vuxen och en hund. Individerna sitter upprätt med utsträckta ben. Det starka bandet mellan de gravlagda visas av att hunden delvis har lagts över benen. Inte långt från hundens nos ligger individens vänsterhand. Man har huggit, eller skurit, av hundens huvud, som placerats upp-och-ner. Fyndet visar att hunden avlivats då personen avled och begravdes i samband med att graven fylldes igen. Den hade inte flänts.

Vi kan fundera över individernas nära relation. Flera hypoteser kan formuleras men ännu inte bevisas. Jagade de tillsammans? Följde hunden med som vakthund vid insamlingsstu-

rer då gruppen skaffade bränsle eller växter till mat och mediciner? Kunde den till och med ha fungerat som en sökande hund, motsvarande en kantarellhund idag? Det handlar om den levande hunden. En tanke som har sin utgångspunkt i den begravda hunden, för oss istället i en helt annan riktning. Var hunden var en hjälpare, en som skulle guida människan in i eftervärlden? I andra kulturer av jägare-samlare finns sådana föreställningar om hundens mytologiska ursprung och kraft.

OM FÖRFATTARNA

Elisabeth Iregren

är osteolog. Hon har arbetat som lärare och professor vid den arkeologiska institutionen i Lund. Numera är hon pensionerad. Hon har tre taxar och brukar hålla födrag om hundens utveckling och samarbetet mellan människa och hund.

Kristina Jennbert

är arkeolog. Hon arbetar som lärare/professor vid den arkeologiska institutionen i Lund. Kristina har länge varit intresserad av de tidiga perioderna av människans historia. I hennes forskning om relationer mellan människa och djur spelar hunden en stor roll.

Hunden från Bökeberg

Ett hundfynd från ungefär samma tid som Skateholm, stammar från boplaten Bökeberg, inte långt från Svedala i Skåne. Hunden hittades dock inte på boplaten eller gravplatsen som i Skateholm. Den påträffades i ett gytjelager, som bildats i vattnet utanför bosättningen.

Hunden från Bökeberg, ungefär från samma tid som hundarna från Skateholm. Men den hunden blev flädd och bortslängd.

Av hunden i Bökeberg har man bara hittat skallen, underkäken och halskotorna. På underkäken finns tydliga skärmärken. Det visar att man tagit vara på hundpälsen. Vad representerar denna individ? Det här tycks inte vara en hund som man uppskattat eller hedrat.

Med utgångspunkt från kraniet har osteologen beräknat hundens storlek till cirka 50 cm i mankhöjd.

Stor variation i hundarnas utseende

Osteologiska undersökningar har visat att det fanns en stor variation bland hundarna under äldre stenålder. Hundarnas huvuden liknade såväl varg som nutida spetsar. Danska osteologer har studerat många fler hundar från äldre stenålder än vi i Sverige. Fynden berättar där om varierande kroppsstorlek. Hundar mellan 45 och 60 cm i mankhöjd har hittats. De större jämförs ibland med grönländska slädhundar – både i storlek och i proportioner. I Nordeuropa beskrivs variationen som 44-58 cm i mankhöjd. De var relativt gracilt byggda. Kanske höll man isär hundar av olika storlek för att skapa grupper – kanske för att utnyttjas på olika sätt.

Det har också visat sig att ju yngre datering hundarna har, desto mindre är de. Det sker en tydlig minskning av storleken från cirka 9 000 år och framåt. Det innebär att också käkar, kraniet och hela kroppen blev mindre. Men kroppen på stenåldershundarna minskade långsammare i storlek än vad käkar och tänder gjorde.

Stenålderns hundägare

Det är svårt att veta om specifika hundar och människor hörde samman – utom kanske då de placerats i samma grav. Vi har inte hittat Halsband, koppel eller dragselar. Men hur ser det ut om vi studerar hundarnas kost? Kan den ge oss några ledtrådar?

Vår diet ger spår i vårt skelett, eftersom grundämnen lagras in i benvävnaden. Man mäter halten av ämnena kväve och kol. Genom att göra kemiska analyser av ben kan man ta reda på vad människor och djur har ätit. Människor

och hundar från några platser runt Östersjön från äldre stenålder har studerats på detta sätt.

På vissa boplatser har människor huvudsakligen levt på en kost av produkter från land och från sötvatten. I andra områden har man ätit mer marin föda, saltvattensfisk, säl med mera.

Vi ser ibland att hundarna ätit ungefär liknande mat som människorna på samma plats. Men sällan har de ätit lika mycket protein från rovdjur eller rovfisk som människorna. Några hundar har kanske fått tag på eller utfodrats med slakt- eller matavfall. Arkeologerna hittar ofta många ben på boplatserna som visar gnagspår av hundar och det tolkar vi som närhet mellan hundar och människor.

I andra fall har hundarna konsumerat mycket mer marin föda. De hundarna sökte sannolikt sin egen mat längs stränderna vid kustboplatserna. Där hade död småfisk eller sjöfågel flutit i land, som de kunde livnära sig på. Säkert jagade hundarna också själva småvilt samt snyltade på köttavfall och ben vid boplatser eller jaktplatser.

Käken krympte mer än kroppen

Osteologer har visat att hundarna minskat cirka fyra procent i kroppsstorlek under äldre stenålder. Däremot har underkäken och tänderna minskat med hela tio procent. Detta innebär att hundarna förändrats genom domesticeringen under loppet av ett par tusen år. Det kan också betyda att de ändrat sin kost under denna period. Underkåkarnas form och framför allt grovlek visar dock att kraftiga käkar och tuggmuskler behövdes hela tiden.

Men vilken relation hade människorna till dessa hundar som sökte föda själva? Var de kringstrykande hundar eller var de möjligen halvtama hundar, men som ingen "ägd" eller hade ansvar för? Man kan av dessa kostundersökningar ändå anta att olika hundar hade olika nära relation till individerna på platsen.

Tidigt "avelsarbete"

Vi tror knappast att människan hade kontroll över reproduktionen vid denna tid. Men hon styrde säkerligen över vem som fick leva och få valpar. Det är sannolikt att aggressiva individer slogs ut. Troligen tog man också bort valpar när det blev för många hundar på platsen.

Ett benfynd på en boplat på Själland, Asnæs Havnepark, belyser ytterligare levnadsförhållanden för hundarna. Två ben från vristen av en hund har hittats i ett boplatlager. Hälben och rullben har vuxit ihop, eftersom hunden haft artritiska benförändringar. Den har alltså inte haft någon rörlighet alls i hasleden utan varit stelbent. Hunden har därför inte kunnat hoppa eller springa normalt och heller inte deltagit i jakt. Men har ändå fått leva.

Vem blev tam först?

Forskare diskuterar fortfarande om hunden eller människan tog initiativ till domesticeringen. Vad vi vet är att hund och människa båda är sociala och kommunicerande varelser. Vi

kan också fundera över att de båda arterna jagade på liknande sätt och om människan snabbt kunde dra nytta av sin nya jaktpartner. Under den allra äldsta stenåldern jagade man övervägande med spjut. Då var stora hundar med kraftiga käkar, som kunde ställa och till och med hålla fast bytesdjuren, mycket värdefulla. Under den delen av stenåldern när vi har hundfynd i Sverige använde människan framför allt pil och båge. Både kollektiv och enskild jakt har säkert förekommit.

Jaktkamrat och väktare

Det är inte otroligt att hundarna användes vid såväl jakt som eftersök och apportering. Det fanns så många lämpliga bytesdjur i markerna och i det osteologiska materialet har vi bevis för att många arter däggdjur och fågel jagades av stenålderns människor. Vi kan tänka oss hundar för drev och smygjakt, och hundar som ställer viltet. Jagade man med ett stora koppel eller med ensamarbetande? Kanske både och. Troligen användes också hundar för att vakta mot främlingar eller regelrätta överfall.

Ät man hundar?

På en dansk boplat, Asnæs Havnepark, har man hittat hundben med spår efter bearbetning. Arkeologer tror att man tillverkat redskap av de långa benen. Vi kan se att man där inte har klivit hundbenen för att ta hand om märgen och det finns inte heller skårspår från slakten. Så hundarna där har inte ätits.

I Skåne har vi däremot flera benfynd där vi kan se att hundkött tagits tillvara. Det gäller två fyndplatser i Skåne. På en boplat i Ageröd har osteologen noterat skårspår efter flintknivar på bäckenet. På detta finns också spår efter fileing. Kött och märg kan ha getts till andra hundar. Men också människan har ibland ätit hundkött – om än inte så ofta. Vi förstår att hunden varit väsentlig för människors liv på många skilda sätt, men utan tvekan har hundens användning i jakten varit avgörande. Att jaga och fiska var ju grunden för människans överlevnad.

En betydelsefull kompanjon

Vi kan därför påstå att hunden varit en betydelsefull kompanjon till människan då hon levde som jägare-samlare-fiskare. Hundar var en del av hennes liv, livsstil och kulturella uttryck. Vad gäller hundgravarna, tycks hundarna ha begravts på samma sätt som människor blivit begravda, vilket måste anses som en hedersbetygelse. Begravningen av de döda hundarna återspeglar de värden och attityder som människor hade till dessa djur. De hade absolut ett värde som de behöll också efter sin död. Den begravda hunden hade liksom människan sannolikt en särskild personlighet. De gravlagda hundarna var säkerligen mycket speciella och betydelsefulla djur. ♣

FOTO: Björn Grankvist, Murberget Länsmuseum Västernorrland, Falbygden museum, Elisabeth Iregren, Annika Persson, Lars Larsson, Institutionen för Arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, Museum of Natural Sciences, Bryssel. Rekonstruktionsteckningar ur Lars Larsson 1988 och Åsa Lundström.